Stanisław Fołta,
Tom Malicki

Co przedstawiono na bl. 105.
kilka uwag dot. projektu

Już od pewnego czasu noszę się z zamiarem pisania o nieznanych lub mało znanych w Polsce postaciach, które poza Polską są postaciami znaczącymi dla danych krajów czy regionów. Taką postacią jest Sir Kazimierz (Casimir) Gzowski. Z nim związany jest bloczek 105 wydany z okazji wystawy CAPEX`78 (il. 1). Zanim „zabiorę się" za jego opis, wpierw kilka zdań o postaci Sir Kazimierza Gzowskiego.

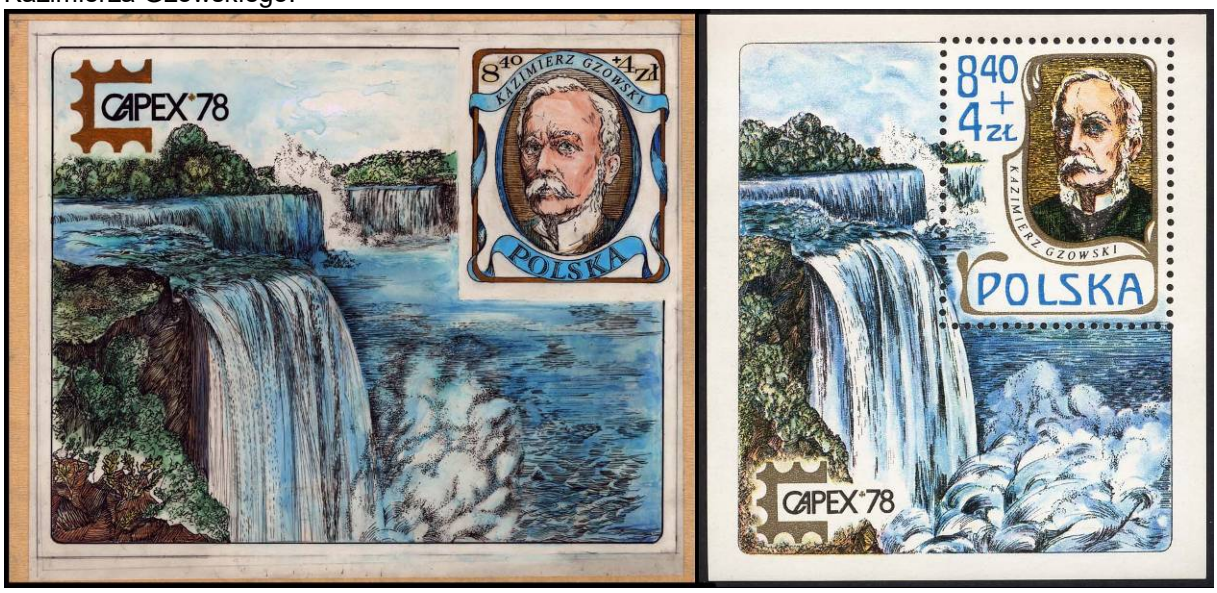

il. 1 bl. 105 projekt (z MPiT) wprowadzony bloczek

*

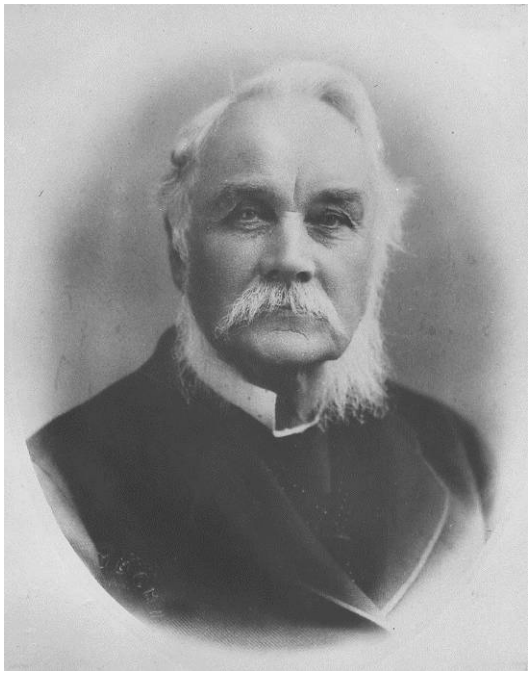

il. 2 Sir Kazimierz (Casimir) Gzowski

Kazimierz Stanisław Gzowski (il. 2) zawsze podkreślał że jest Polakiem, chociaż urodził się jako poddany cara Mikołaja w Petersburgu 5 marca 1813 r.

Rodzicami byli hrabia Stanisław Gzowski – dyplomata i kapitan gwardii carskiej – oraz Helena Pacewicz. Nauki pobierał w słynnym Liceum Krzemienieckim (założonym przez Hugo Kołłątaja – il. 3), które ukończył w 1830 r. i dzięki poparciu ojca wstąpił do Carskiego Korpusu Inżynierów.

Gdy wybuchło powstanie listopadowe przyłączył do powstania. Wzięty do niewoli został w 1834 r. deportowany przez Austriaków do Stanów Zjednoczonych.

Tam początkowo utrzymywał się z nauczania równocześnie studiując prawo. Po zdaniu egzaminów otrzymał w 1838 r. obywatelstwo Stanów. Korzystając z nadarzającej się okazji zatrudnił się u znanego inżyniera budownictwa W.M. Robertsa na stanowisku inżyniera nadzoru, wytyczając i nadzorując budowę linii kolejowej z Nowego Yorku do Wielkich Jezior.

Gdy w 1841 r. wyjechał służbowo do Kanady podjął decyzję o osiedleniu się w niej, konkretnie w Londynie nad rz. Thames na zach. od Toronto. Podjął pracę przy budowie Kanale Welland i pomagał w dokończeniu innych projektów Departamentu Robót Publicznych w pd. Ontario.

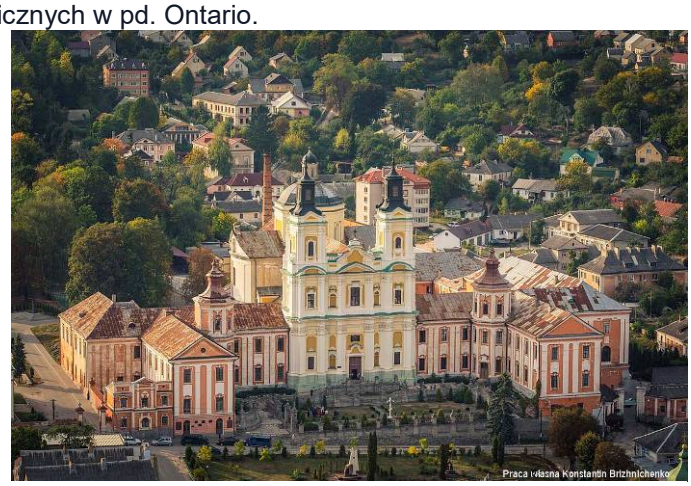

il. 3 Słynne Liceum Krzemienieckie* [1]

W 1849 r. przyjął ofertę głównego inżyniera odpowiedzialnego za budowę linii kolejowej St. Lawrence and Atlantic Railway równocześnie przenosząc się z rodziną do Sherbrooke. Założona firma Gzowski & Co. była wykonawcą linii między Guelph a Sarnia, a także innych odcinków Grand Trunk Railway w Ontario i Michigan. Był współtwórcą centralnego systemu transportowego w Kanadzie, budowniczym połączenia kolejowego z Montrealu do granicy z USA oraz linii kolejowej łączącej Detroit z Port Huron oraz mostu przez rzekę Otonabee w Peterboro i rzekę Czerwoną na szosie z Toronto będącej wówczas kanadyjskiej stolicy Kingston. Zaprojektował i zbudował most nad wodospadem Niagara łączący Fort Erie w Kanadzie z Buffalo w Stanach (il. 4). Most o

długości 3651 stóp (ok. 1000 m) został otwarty 27 października 1873 roku. Podczas uroczystości otwarcia dyrektor generalny Grand Trunk, oświadczył: „Nie ma w tym kraju nikogo innego, kto mógłby kontynuować budowę tego mostu i znieść codzienny i godzinny niepokój, jaki się z nią wiązał przez ostatnie cztery lata, poza pułkownikiem Gzowskim”[4]. To tylko niektóre z dokonań Kazimierza Gzowskiego.

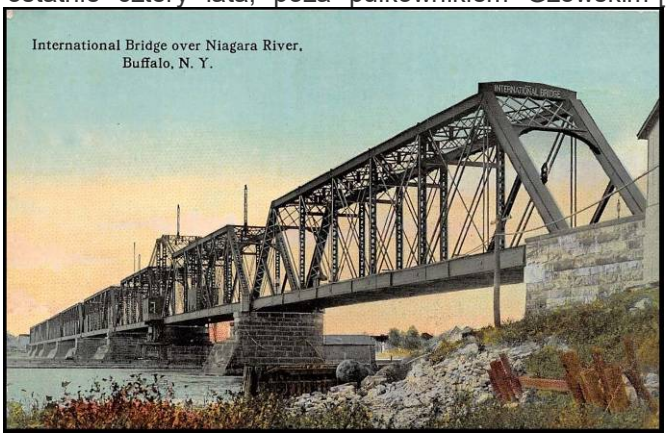

il. 4 Most nad Niagarą [2]

Miejsca by nie wystarczyło, by wymienić wszystkie, gdyż ilość jego dokonań inżynieryjnych ogromna. To jednak tylko fragment jego działalności. Wymienię tylko niektóre z innych działalności tego wybitnego Polaka, był:

- prezesem Toronto Turf Club i w 1859 r. był głównym inicjatorem w powstaniu Queen’s Plate oraz pierwszego zorganizowanego wyścigu koni pełnej krwi angielskiej w Ameryce Północnej,
- członkiem Senatu Uniwersytetu w Toronto,
- założycielem anglikańskiego seminarium duchownego Wycliffe College,
- założycielem Instytutu Inżynieryjnego Kanady,
- współzałożycielem Kanadyjskiego Stowarzyszenia Inżynierów Budownictwa Lądowego,
- współzałożycielem Giełdy Papierów Wartościowych w Toronto - Stock Exchange,
- współzałożycielem Kanadyjskiego Związku Strzelców Dominion,
- założycielem pierwszego w Kanadzie klubu myśliwskiego,
- założycielem i pierwszym prezesem Komisji Parku Niagara,
- pułkownikiem kanadyjskiej policji.

W 1890 roku królowa Wiktoria mianowała go swoim honorowym adiutantem i nadała tytuł szlachecki oraz Order św. Michała i św. Jerzego – najwyższe brytyjskie odznaczenia „za służbę publiczną w dziedzinie edukacji, gospodarki, inżynierii i wojska”. W 1896 roku pułkownik Kazimierz Gzowski pełnił funkcję administratora i porucznika gubernatora prowincji Ontario. Gzowski zmarł 24 sierpnia 1898 roku po trzymiesięcznej chorobie. „*Toronto World”* złożył mu chyba najbardziej poetycki hołd: „Wczoraj rano, gdy ucichła straszliwa burza, a poranne słońce wyjrzało zza wschodniego horyzontu, duch jednego z najznamienitszych obywateli Toronto wzbił się w powietrze”. Kanadyjczycy docenili tą postać, upamiętniając ją w Toronto Gzowski Park monumentem jemu poświęconemu (il. 5).

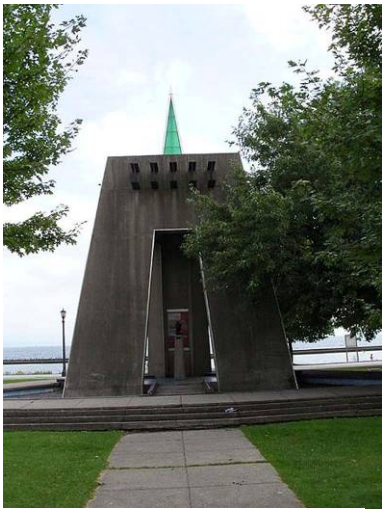
il. 5 Monument

**

Czas omówić to, co pokazano na bloczku. Proszę zwrócić uwagę na różnice, jakie są między zatwierdzonym projektem, a finalnym bloczkiem (il. 1). Tu moje uwagi dotyczące bloczka.
Jak już napisałem bloczek był wydany z okazji wystawy CAPEX`78, której miejscem było Toronto w Kanadzie. Zatem, dlaczego pokazano na nim wodospad Niagara od strony USA? (il. 6).

il. 6 Wodospad Niagara widoczny do strony:
USA Kanady

Pokazana na bloczku postać w żaden sposób nie koresponduje z fotografiami Sir Casimira Gzowskiego, co każdy może stwierdzić korzystając z linków jakie podaję na końcu artykułu.
Jeśli zamiarem projektantki H. Matuszewskiej powiązanie postaci z wodospadem, to w czym ono jest powiązane?. Gdzie most? (il. 4). Zastanawiam się, jak Poczta Polska mogła przyjąć do realizacji tak – delikatnie mówiąc – beznadziejny, nieprzemyślany, urągający wybitnej postaci projekt.

Poczta Kanadyjska wydała w 1963 r. znaczek, którego niektóre projekty pokazuję na il. 7.
W 100. rocznicę urodzin Polsko-Kanadyjski Klub Filatelistów i Numizmatyków „Trojak” z Toronto wydał znaczek, całostki i kartkę poświęconą Sir Kazimierzowi Gzowskiemu i jego dziełu (il. 8). Znaczek jest ważny w obiegu stałym (P = Permanent), wydrukowany przez Canada Post w systemie „Picture Postage”, czyli ramka i wartość to stały projekt poczty, a zawartość projektowana prywatnie, w tym wypadku z portretem Sir C. Gzowskiego oraz klubowym logo.

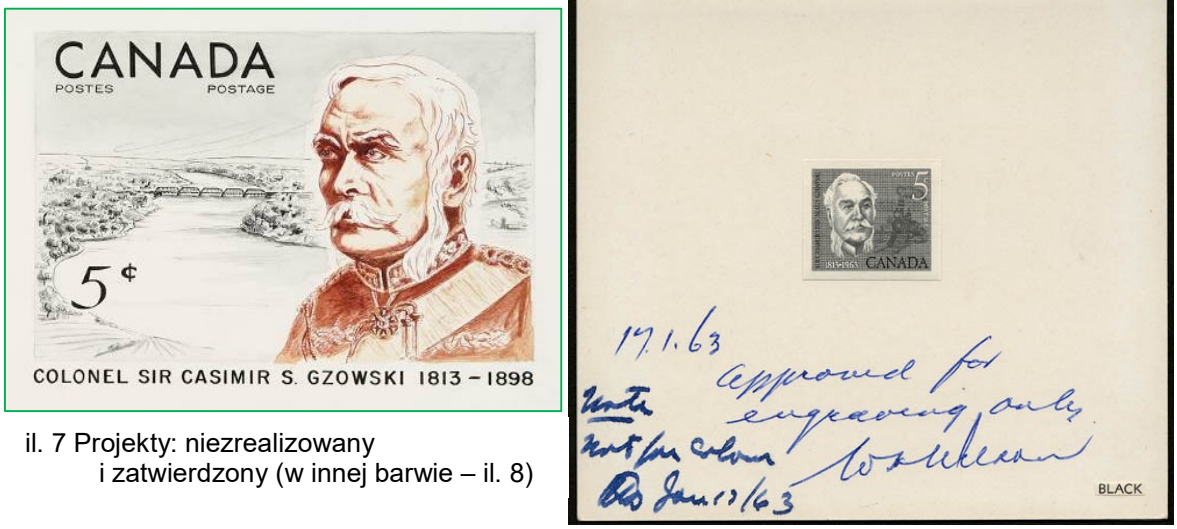

il. 7 Projekty: niezrealizowany
i zatwierdzony (w innej barwie – il. 8)

il. 8 Wydania Poczty Kanadyjskiej i Klubu „TROYAK”

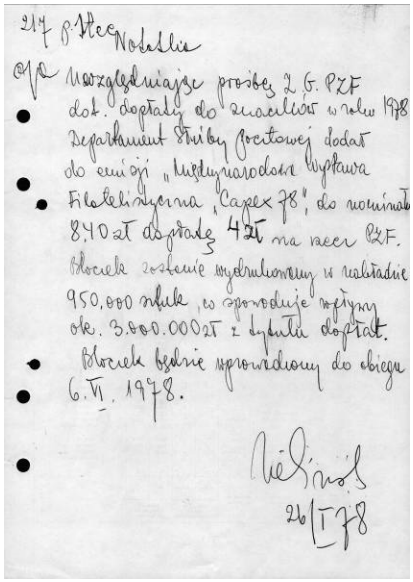

il. 9 Notatka Pani Naczelnik

Jeszcze chciałbym dodać prztyczka w nos ówczesnemu PZF-owi i zadać pytanie. Na co PZF wydał ok. 3 mln zł z tytułu dopłaty do bloczka ? (il. 9).

***

[1] https://pl.wikipedia.org/wiki/Liceum_Krzemienieckie, dostęp 14.06.2026. * To liceum wiąże się jeszcze z wieloma wybitnym Polskimi postaciami.
[2] https://poloniatrail.com/location/international-railway-bridge/, dostęp 14.06.2026.
[3] https://pl.findagrave.com/memorial/84057109/casimir_stanislaus-gzowski, dostęp 14.06.2026.
[4] https://www.biographi.ca/en/bio.php?BioId=40257, dostęp 14.06.2026.

Polecam:
https://postalhistorycorner.blogspot.com/2010/09/1963-gzowski-sir-casimir-gzowski-1813.html,
http://poloniawindsor.ca/wp-content/uploads/2020/10/1-C.S.-Gzowski-Display-E-FINAL.pdf,

https://www.mississauga.polisheng.com/2021/POLISH_ENGINEERS_CONTRIBUTION_TO_CANADIAN_ECONOMY-v4E.pdf